

АНТРОПОЛОГІЯ, ЕТНОЛОГІЯ, УСНА ІСТОРІЯ

УДК 398.332.12 (447.87)

DOI: 10.24144/2523-4498.2(39).2018.165376

ЯЙЦЕ В ТРАДИЦІЙНИХ ВІРУВАННЯХ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ (ЗА ПОЛЬОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ)

Король В. В. (Ужгород)

У статті, базуючись на польовому етнографічному матеріалі автора, а також із залученням широкого кола етнографічних даних кінця XIX – середини XX ст., розглядається семантика яйця в традиційних віруваннях українців Закарпаття. Особливо звертається увага на аномальне яйце «зносок», яке розглядалося як провісник біди, негараздів, тому його намагалися позбутись, для чого застосовували різноманітні магичні обряди. Також розглядається зв'язок «зноска» з тенезою демонологічного персонажа – годованця, який широко відомий в демонологічних віруваннях українців етноісторичного Закарпаття. Робиться спроба висвітлити метеорологічні гадання за допомогою яйця, та їхній зв'язок з календарною обрядовістю. Присвячено увагу апотропейним властивостям яйця, яке використовували із обереговою функцією від зурочення відьмами корови-первістки. Акцентовано увагу на символиці весільних, Великодніх страв із яйця, які в силу ряду трансформаційних процесів у сучасному соціумі, впливу глобалізації призводять до того, що використання яйця як обрядової страви поволі згасає. Разом з тим в минулому яєчня у весільній обрядовості характерна для більшості слов'ян, при тому, іноді вона була чи не єдиною стравою, яку дозволяли їсти молодцям на весіллі. Робиться спроба прослідкувати ритуальні магичні та оберегові функції писанки, її роль та місце в ряді похоронних обрядів. Розписування писанки вважалося великою святістю, деякою мірою, наближеною до релігійного ритуалу. У статті наводяться приклади використання в обрядових цілях шкарлупи з яйця, яку також наділяли магичною силою. За її допомогою, проводили спеціальний ритуал, аби повернути поміняну дитину. В його основі лежить віра у те, що жіночі демони типу повітруля, вітерниця, перелесниця підмінюють дітей. Таке обміння дитя не росте, погано їсть, лише лежить, не хоче говорити. Тому, щодо таких дітей проводили магичний акт, який дозволяв викрити одмінка і примусити демона повернути справжню дитину.

Ключові слова: яйце, писанка, зносок, магія, обряд, демонологія, вірування, світогляд, гадання, оберег, Закарпаття.

Постановка проблеми. Сфера ритуального застосування яйця доволі різноманітна, це і весільна обрядовість, любовна магія, гадання, “пригощання” душ померлих, міфологічних персонажів. Разом з тим, яйце (зносок) вважалося небезпечним, оскільки з нього могла вилупитись демонічна сутність. Також доволі часто яйце використовували у шкідницькій магії.

Географічні межі дослідження охоплюють терени Закарпатської області. Хронологічні рамки дослідження, це кінець XIX початок XXI ст., вони обумовлені, з одного боку появою перших народознавчих описів, та часом фіксування основного джерельного матеріалу, а з іншого сучасним періодом побутування традиційних народних вірувань. Об'єктом дослідження є українське населення Закарпатської області. Предметом дослідження є традиційні народні вірування, обряди, магичні дії пов'язані із яйцем.

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб базуючись на польових етнографічних матеріалах зібраних нами серед українців Закарпатської області, охарактеризувати їх традиційні вірування пов'язані із яйцем.

Виклад основного матеріалу. В міфологічних уявленнях яйце (зносок) виступає як вмістилище зародку життя і певної небезпечної демонічної сили.

В народній демонології українців Закарпаття, а ширше слов'ян, відомий мотив вирощування із яйця, «знаючими» людьми, особливого демона: годованця, хованця, духа-збагачувача. Такий демонічний персонаж міг бути вирощений із особливого яйця: першого або останнього, або такого, яке має аномальні признаки: дуже маленьке, відсутність жовтка, шкаралупи і т. п. «Штефанка вікочують із яйця, піщіцьке яйце, останнє коли ся вже винесе стара курка, в ньому даже жовтка не є» [9]. Магічні властивості першого яйця підсилювались якщо воно було знесене чорною куркою. Таке яйце використовували, і як оберег від зла, зокрема гуцули вважали, якщо корові - первістці дати від чорної курки з'їсти яйце, то відьма не відбере від неї молоко [19, с. 40].

Сюжет вирощування, «вікочування» із яйця демонічного персонажу, який стає слугою господаря дому є одним із найбільш поширених в карпатському ареалі [16, с. 155-172; 15, с. 32-36; 17, с. 137; 20, с. 259; 24, с. 173-174]. Для цього брали аномальне яйце знесене чорною куркою, процес супроводжувався рядом заборон, зокрема на молитву, розмову, вмивання: «Один дідо хотів собі вікочити Штінька, та сидів на печу, що й не говорив, а баба вже й не знала що робити. Та порадили їй, аби го покропила свяченов водов, та як вона то зробила, та дідо скочив із пеца та за нев, так що ледве втікла. Бо то як клочить дїтька та не може ні молитися, ні їсти, бо не

фолосне» [8]. Обряд тривав, як правило 9 днів, а кульмінаційний момент припадав на Великдень: «Гія із чорної курки перше яйце і перед Великоднем 9 днів його тримати під плечем. Сидіти гія на печі, не їсти, не пити і віскочить Штінько та просить собі роботу» [7]. Тут магичним є число дев'ять, яке символічно пов'язане з терміном виношування дитини протягом дев'яти місяців.

В Карпатській традиції поширений також спосіб ритуального знищення зноса. Так не бажаючи виношувати із нього демона: «Зносок треба веричи через хижу» [8]. «Треба стати задом до стайні і переверсти то яйце позад себе, оби перелетіло через вирьх» [6]. Таке яйце не беруть в голі руки, бо воно вважається «нечистим», той страх походить із віри в магичні властивості самого зноса. Йому приписують силу, яка може завдати людині шкоду, як зазначає Ф. Потушняк: «До людини може щось вхопитися. Тому його беруть лише в ряду, мечуть з нею через хату і закопують там в межу, або просто мечуть у глибокого корча на межи. Того, котрий яйця зноса не сокотив би ся, (переступає) он може захватити под свою власть, спричинити хвороту – бити ним (епілепсія). Якщо закопати таке яйце под хату неприятеля, там всі вимруть» [20: 260].

Яйце доволі часто використовували і в шкідницькій магії, інколи, разом із іншими предметами: скрученим волоссям, сміттям, землею із кладовища і т.п. Якщо знаходили подібні речі, то до них не торкались голими руками, а відносили на лопаті, або віником відмітали подалі від дому і спалювали примовляючи: «Як атога горить, так би вшиткі біди згоріли» [5]. Особливо небезпечними вважали підклади із варених яєць, вірили, що їх спеціально готують відьми, щоб наслати негаразди, зурочити врожай: «Босоркані як хотять оби нич не родилося на ниві, та варять у пувночи яйця і приказувуть: «Як із вареного яйця хусна не є, так би не боло хусна з такої ниви». Такої у тоту нуч закопують їх по вуглах ниви або кладуть у дворі» [4]. «Є шо, коли правлять свальбу, крестини, авать сохрять Господи, похорон та цілим гуштаком приносять яйця, хто гроші, аби заратовати, (допомогти – К. В.) тать люди з людьми. Та коли била свальба у Федуркані, та шо понаносили люди яйци та межи ними било 20 варених, но та кіби єдно, авать двой, та всякої бовать, може ся заболити, але то 20. Та зобралися баби, та отбайовали» [3].

Використовували яйця і в якості обрядової їжі, так варені вживали за Великоднім столом: «На Великдень одне яйце ділять для кожного члена сім'ї, аби цілий рік разом ся держали» [8]. Вареним яйцем розпочинали Великодній сніданок, який символізував закінчення Великого посту і перехід до скоромної їжі. Одним із неодмінних весільних страв були яєчня «ратота» і варені яйця. Яєчня у весільній обрядовості характерна для більшості слов'ян, при тому, іноді вона була чи не єдиною стравою, яку дозволяли їсти молодятим на весіллі [10, с. 619]. З яєчнею пов'язана символіка родючості, плодovitості, яка властива яйцю. За допомогою спеціальної весільної «ратоти» могли навіть приворожити: «Щоб звести молодих, беруть

висушене гніздо (таке гніздо, в якому народився байстрюк у неодруженій дівчині – К. В.), з нього наріжуть маленькі дрібненькі кусочки, змішають з порізаною солониною, вдарять кілька яєць і спечуть «ратоту». Цю яєчню дають поїсти легіневі і дівці» [2, с. 7]. В 1935 р. одна з осіб, від яких в 1964 р. уточнялися ці звичаї, була присутня на весіллі, де пригощали такою «ратотою» молодому легіно підказали, що його збираються нагодувати такою яєчнею для зведення з дівчиною. Тому він не їв «ратоту» не дивлячись на дуже люб'язне частування. Її випадково покуштували гості які сиділи біля легіня і мабуть здогадались, що в «ратоті» були кусочки «гнізда», бо вони після гостини підняли шум і докоряли господині. Якщо легінь перед тим як їсти підозрілу яєчню скаже: «Господи Боже благослови» і приложить до їжі ложку навхрест, або покладе праву ногу на ліву, тоді ці прилюбішки не будуть мати сили» [2, с. 7-8].

Для того, аби був майбутній шлюб міцним, на Лемківщині молодятим на весіллі готували спеціальні варені яйця: «У русальну п'ятницю брали гуню і йшли з ньов у поле, так оби ся на ній наймали рипляхи (Arctium lappa – К. В.). Далі оддирали їх із гуні і як била свальба, та в тих рипляхах варили яйця і давали їх їсти молодятим. Коли варили ті яйця та приповідали: «Оби ся так тримали єден другого, як рипляки за гуню». Била ту по сусідству свальба, шо із тих яйци взяли та поділили межи собов яйце тай іззили перший дружба з дружков, та не в обавці (через короткий термін – К. В.) ся й поженили» [3].

У весільній обрядовості яйце при виході молодих після вінчання із церкви свашки розбивали на порозі, щоб молода народжувала так легко, як розбивається яйце [11, с. 258].

Магічною силою наділяли і шкаралупи з яйця, за їх допомогою на Бойківщині проводили спеціальний ритуал. В його основі лежить віра у те, що жіночі демони типу повітруля, вітерниця, перелесниця підмінюють дітей. Такий обмінник не росте, погано їсть, лише лежить, не хоче говорити. Тому, щодо таких дітей проводили магичний акт, який дозволяв викрити одмінка і примусити демона повернути справжню дитину: «Котра дитина нечитав, не може ни сидіти, ни говорити, та кажуть, що і вітерниця підвіяла. Із тов дитинов роблять так, шо мати тої дитини покладе дві скарлуші (шкаралупи – К. В.) із яйця у пец і каже: «То я своїй дівці (сину) на свальбу положила гонці (горці – К. В.)». Сама піде на двір і позерає у дірку стіни або двірі. Як дітина поміняна вітерницьов, та тота дітина устане та піде позерати тоти гонці і повість: «Ой, ой, які мені моя мати гонці положила варити на свальбу». А потому піде собі на то місто, де лежить. Кидь не підміняна вітерницьов, та не киває ся із міста. С таким дівваком, шо не позерає у пец на скарлуші, роблять так, шо возьмут тоту дітину на то місто, де мечуть смітя. Принесут таке корито, шо у нім місят на паску і прикриют ним дітину. Тогди беруть мітлу, шо метеся хижка, бють дітину мітлов,

прикривають знов і приговорюють: «Возьми свій, верни мій. Де твій дівчак підміняний?» Коли вітер повіє дітина перемиється у читаву (здорову – К. В.)» [1:16]. Подібний обряд, зафіксований серед бойків Івано-Франківської області, наводить Н. Войтович: «Казали, що десь на печі клали огинь, яйце розбивали тим однолітком (прутиком ліщини, який виріс за один рік – Н. В.): дірочки такі робили ним, воду туда ляляли. Потім вона приходила і питала: «Що ти робиш?» – «Їсти варю». «А де ти виділа, щоби в яйці їсти варили?» – «А де ти виділа, аби літавиця мою дітину забрала?» – і вертала дітину» [15, с. 106]. У обох ритуалах яскраво вираженим є ефект здивування – універсальний обереговий засіб проти «нечистих» покійників.

Яйце посідало вагоме місце в календарній обрядовості Святого вечора і безперечно Великодня. Так, аби збільшити несучість курей на Святий Вечір проводять ряд магичних дій: «Оби кури ся добре несли і квочка статочно (сумлінно – К. В.) сиділа на яйцях, та як на Святий Вечір занесуть соломку до хіжі, та найстарша жона в родині сідає на соломку і квочать, кличе кури «Тю – тю – тю». Іщи в тот день кормлять кури із круга оби ся венно тримали і в єдному місті яйця несли. Кури неслобунно, за цілий день, на Святий вечір кликати, лем аж на саму вечерю, бо кить датко вчує, та годен повісти: «Моя курка знесе яйце а твоя г...» та не будуть ся дубрі кури нести» [3]. На Святий Вечір щедрівники разом з побажаннями здоров'я господарям, гарного врожаю і хорошого приплоду в худоби, вінчували і для збільшення несучості в курей: «Треба оби на Святий Вечір били наколоті тріски, бо як прийдуть вінчувники та завінувуть: «Бісьте мали туюльк яйчок як на дривутні трісочок». Та оби хосновало мавуть бити тріски наколоті» [4].

Визначним ритуальним явищем, пов'язаним із Великоднем є звичай «малювати яйця». Розписування писанки вважалось великою святістю, деякою мірою, наближеною до релігійного ритуалу. Найкращим днем для цього вважалась Великодня п'ятниця, передусім тому, що в цей день інше робити не дозволялося, рідше четвер, або субота. Цим займалися переважно дівчата та жінки – господині, «писарки»: «Писали писанки у Великодну п'ятницю, бо тогди писанка буде довго стояти, не портиться. Мальовали писальцом по варених яйцях поки щі теплі, бо так довже писальце пише. То мальовали най булше дівки, оби мали хлопцям – поливачам дати, як їх прийдуть у понеділок поливати, бо шо иншой даш. Давно много і по 20, і булше писанок писали, дуже много, то типирь уже і деревляних накладуть у кошар, то вже не того» [6].

Орнаментика писанок має переважно геометричний, рослинний елемент, рідше тваринний, орнітоморфний їх символічне значення сягає в глибоку давнину. Одне з призначень писанки – це пасхальний подарунок. Так хресні матері, на Лемківщині, ще поки священник не освятив паску, а подекуди на Закарпатті, на другий або третій день Великодніх свят, роздають писанки біля церкви своїм похресникам. Як зазначає Ф. Потушняк: «Коли хресня не прийде до церкви, то несуть єму до дому – хтось із дітей маточки, яке за то гостять. Коли дають яйце з пасочкою, примовляють, щоби хреснятко било файное як писанка, а благає як пасочка. Якщо хресня коли – не будь помре, то маточка дає йому в руку писаное яйце, щоби мало чим бавитися на том світі. Яйце предмет дарунку за помершими, ба і на гроб предкам» [22, с. 104]. Писанки зберігали на скрині, в ладі: «тому шо оно файно межи платєм, тай той хто его держить, буде як писаное яйце» [22, с. 105]. Писанки закопували в городі вірячи, що яка писанка гарна, такими гарними будуть і квіти в городі: «У кертик кладуть писанки, жеби бов красний як писанка» [6]. Писанці приписували також оберегові функції: «Закопаной свяченой яйце отганяє град, святость яйця його отпужує» [22, с. 104.]

За допомогою яйця навіть гадали якою буде погода: «На Благовіщення залишали на ніч між перекладами огорожі сире яйце, а ранком дивилися якщо лопнуло, то літо буде поганим, а лишилось цілим, то відповідно і літо буде хорошим» [14, с. 622].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Яйце, правильної форми, виступало як один із символів родючості, достатку і посідало вагоме місце в календарній та родинній обрядовості. Напроти яйце із певними аномальними відхиленнями – зносок розглядалось як провісник біди, різноманітних негараздів, тому його намагалися позбутись, для чого застосовували різноманітні магичні обряди. Польові дослідження показують, що віра у магичні властивості яйця ще доволі стійка, та все ж використання яйця як обрядової страви поволі згасає.

Разом з тим, потребують окремого дослідження ще цілий ряд питань які нами, з об'єктивних причин, були розглянуті лише побіжно:

- писанка в народній магії, зокрема її зв'язок з культом мертвих.

- місце та роль яйця як символу родючості у весільній обрядовості..

Список використаних джерел

1. КЗ «ЗМНАіП»ЗОР. 5023/574/2, арк. 1-26 (Польові етнографічні матеріали до теми «Народження дитини і дитинство», зафіксовані в Воловецькому р-ні Закарпатської обл.).
2. КЗ «ЗМНАіП»ЗОР. 5032/583/2, арк. 1-27 (Польові матеріали до теми «Юнацтво, зведення молодих чарами і перелесниця», зафіксовані в Воловецькому р-ні Закарпатської обл.).
3. Записано 04. 10. 2006 р. в с. Раково Перечинського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Мошак Ганна Іванівна 1945 р.н.
4. Записано 08. 05. 2011 р. в с. Порошково Перечинського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Газа Марія Михайлівна 1957 р.н.
5. Записано 12. 02. 2012 р. в с. Раково Перечинського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Мага Марія Юрївна 1935 р.н.

6. Записано 12. 09. 2014 р. в с. Тур'я Пасіка Перечинського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Король Єлизавета Василівна 1934 р.н.
7. Записано 16.07.2017 р. в с. Білин Рахівського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Кокіш Олена Юрївна 1953 р.н.
8. Записано 19. 07. 2017 р. в с. Ясіня Рахівського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Воробчук Марія Михайлівна 1933 р.н.
9. Записано 20.07.2017 р. в с. Видричка Рахівського р-ну. Закарпатської обл., інформатор Шорбан Параска Степанівна 1956 р.н.
10. Березович Е.Л. Пьянкова К. В. Яичница // Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах; под общей ред. Н. И. Толстого. М.: Международные отношения, 1995. Т. 5: С-Я. С. 619-621.
11. Богатырьов П. Г. Магические действия, обряды и верования Закарпаття // Вопросы теории народного искусства. М.: Искусство, 1971. С. 167-297.
12. Бреславська-Кемінь С. “Чорна хвороба” в народній медичній традиції // Берегиня. 1996. №4 (51). С. 49-56.
13. Виноградова Л. Н. Яйцо // Славянская мифология. Энциклопедический словарь. (А- Я). М.: Международные отношения, 2002. С. 498-499.
14. Виноградова Л. Н. Яйцо // Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах; под общей ред. Н. И. Толстого. М.: Международные отношения, 1995. Т. 5: С-Я. С. 621-629.
15. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини. Львів: СПОЛОМ, 2015. 228 с.
16. Гнатюк В. Знадоби до української демонології // Етнографічний збірник. Львів, 1912. Т. XXXIII. Вип. 1. 237 с.
17. Король В. Домашні демонічні персонажі в традиційному світогляді українців Закарпаття // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ужгород: Видавництво УжНУ “Говерла”, 2008. Вип. 21. С. 136-138.
18. Левкиевская Е. О некоторых мотивах карпатской мифологии (комментарии к быличкам М. К. Гайдук) // In Umbra: Демонология как семиотическая система. Альманах. Выпуск 3. Отв. ред. и сост. Д. И. Антонов, О. Б. Христофорова. М.: “Индрик”, 2014. С. 425-441.
19. Онищук А. Матеріали до гуцульської демоньології. Записані у Зелениці Надвірнянського повіта, 1907 – 1908 // Матеріали до української етнології. Львів, 1909. Т. XI. С. 1-139.
20. Потушняк Ф. Яйце в народном вірваню // Літературна неділя. Річник II. Ужгород, 1942. С. 259-261.
21. Потушняк Ф. Писанки // Літературна неділя. Річник III. Ужгород, 1943. С. 104-105.
22. Потушняк Ф. Великдень // Окремий відбиток з “Неділі”. Ужгород, 1944.
23. Соломченко О. Г. Писанки Українських Карпат. Ужгород: Карпати, 2002. 230 с.
24. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: Етнолінгвістичний словник. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2002. 216 с.

References

1. KZ «ZMNAiP»ZOR. 5023/574/2, ark. 1-26 (Poljovi etnografični materialy do temy “Narodzhennja dytyny i dytynstvo”, zafiksovani v Voloveckomu r-ni Zakarpatskoi obl.). (in Ukrainian).
2. KZ «ZMNAiP»ZOR. 5032/583/2, ark. 1-27 (Poljovi materialy do temy “Junactvo, zvedennja molodykh charamy i perelesnyca”, zafiksovani v Voloveckomu r-ni Zakarpatskoi obl.). (in Ukrainian).
3. Zapysano 04. 10. 2006 r. v s. Rakovo Perechynskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Moshak Ghanna Ivanivna 1945 r.n. (in Ukrainian).
4. Zapysano 08. 05. 2011 r. v s. Poroshkovo Perechynskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Ghaza Marija Mykhajlivna 1957 r.n. (in Ukrainian).
5. Zapysano 12. 02. 2012 r. v s. Rakovo Perechynskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Magha Marija Jurijivna 1935 r.n. (in Ukrainian).
6. Zapysano 12. 09. 2014 r. v s. Tur'ja Pasika Perechynskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Korolj Jelyzaveta Vasylivna 1934 r.n. (in Ukrainian).
7. Zapysano 16.07.2017r. v s. Bilyn Rakhivskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Kokish Olena Jurijivna 1953 r.n. (in Ukrainian).
8. Zapysano 19. 07. 2017 r. v s. Jasinja Rakhivskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Vorobchuk Marija Mykhajlivna 1933 r.n. (in Ukrainian).
9. Zapysano 20.07.2017 r. v s. Vydrychka Rakhivskogho r-nu. Zakarpatskoi obl., informator Shorban Paraska Stepanivna 1956 r.n. (in Ukrainian).
10. Berezovich E.L. P'jankova K. V. Jaichnica // Slavjanskije drevnosti: Jetnolingvisticheskij slovar' v 5-ti tomah; pod obshhej red. N. I. Tolstogo. M.: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1995. T. 5: S – Ja. S. 619-621. (in Russian).
11. Bogatyr'ov P. G. Magicheskie dejstvija, obrjady i verovanija Zakarpat'ja // Voprosy teorii narodnogo iskusstva. M.: Iskusstvo, 1971. S. 167-297. (in Russian).
12. Breslavs'jka-Keminj S. “Chorna khvoroba” v narodnij medychnij tradyciji // Bereghynja. 1996. №4 (51). S. 49-56. (in Ukrainian).
13. Vinogradova L. N. Jajco // Slavjanskaja mifologija. Jenciklopedicheskij slovar'. (A – Ja). M.: Mezhdunarodnye otnoshenija, 2002. S. 498-499. (in Russian).
14. Vinogradova L. N. Jajco // Slavjanskije drevnosti: Jetnolingvisticheskij slovar' v 5-ti tomah; pod obshhej red. N. I. Tolstogo. M.: Mezhdunarodnye otnoshenija, 1995. T. 5: S – Ja. S. 621-629. (in Russian).
15. Vojtovych N. Narodna demonologhija Bojkivshhyny. Ljviv: SPOLOM, 2015. 228 s. (in Ukrainian).
16. Ghnatjuk V. Znadoby do ukrajins'koi demonologhiji // Etnografičnyj zbirnyk. Ljviv, 1912. T. KhKhKhIII. Vyp.1. 237 s. (in Ukrainian).
17. Korolj V. Domashni demonichni personazhi v tradycijnomu svitoghljadi ukrajinciv Zakarpattja // Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho universytetu. Serija: Istorija. Uzhghorod: Vydavnyctvo UzhNU “Ghoverla”, 2008. Vyp. 21. S. 136-138. (in Ukrainian).
18. Levkievskaja E. O nekotoryh motivah karpatskoj mifologii (kommentarii k bylichkam M. K. Gajduk) // In Umbra: Demonologija kak semioticheskaja sistema. Al'manah. Vypusk 3. Otv. red. i sost. D. I. Antonov, O. B. Hristoforova. M.: “Indrik”, 2014. S. 425-441. (in Russian).
19. Onyshhuk A. Materialy do ghucul's'koi demonjol'oghiji. Zapysani u Zelenicy Nadvirnjanskogho povita, 1907-1908 // Materijaly do ukrajins'koi etnologhiji. Ljviv, 1909. T. KhI. S. 1-139. (in Ukrainian).

20. Potushnjak F. Jajce v narodnom virovanju // Literaturna nedilja. Richnyk II. Uzhghorod, 1942. S. 259-261. (in Ukrainian).
21. Potushnjak F. Pysanky // Literaturna nedilja. Richnyk III. Uzhghorod, 1943. S. 104-105. (in Ukrainian).
22. Potushnjak F. Velykdenj // Okremyj vidbytok z "Nedili". Uzhghorod, 1944. (in Ukrainian).
23. Solomchenko O. Gh. Pysanky Ukrajsjkykh Karpat. Uzhghorod: Karpaty, 2002. 230 s. (in Ukrainian).
24. Khobzej N. Ghuculjsjka mifologhija: Etnolinghivistychnyj slovnyk. Ljviv: In-t ukrajinoznavstva im. I. Kryp'jakevycha, 2002. 216 s. (in Ukrainian).

SUMMARY
THE EGG IN A FOLK BELIEF OF UKRAINIANS OF TRANSCARPATHIA
(BY THE FIELD MATERIALS)

V. Korol (Uzhhorod)

Based on the field ethnographical author's materials and involving of wide circle of ethnographical data end of XIX – XX centuries are considered a semantics of an egg in the traditional belief of Ukrainians of Transcarpathia . The separate attention is drawn for "znosok" because of it has been remarked as forerunner of the misfortunes and troubles. Therefore tried to get rid of its by using of various magical ceremonies. Therewith is considered the connection of "znosok" with its genesis of demonological character- nursing which is well- known in demonological belief of Ukrainians of ethno historical Transcarpathia. An attempt is making to illuminate of meteorological divination with egg using and its relation with calendar ritual. In the mentioned entries makes special attention on apotropic properties of egg. Which has been using in protection of the firstborn cow against the "bad eyes" of the witches. The fried egg is typical for most of Slav's wedding ceremony especially in the past. It was almost not only one dish which was allowed to eat for fiancé and bride at the wedding. The main focus is made on symbolic of wedding, Easter egg dishes, because of the transformational processes in the contemporary society, the globalization influence lead to reducing of egg's usage like ceremonial dish. An attempt is made to follow the ritual, magic and protected functions of painted Easter egg, its role and place in line of the funeral ceremony. The painting of the Easter eggs to be marked as holiness, close to the religion ritual. In the article is provided examples of egg's peel use which was endowed with magic power. With its assistance conducted specified ceremony with returning of exchanged child. On this basing lies belief that female demon like povitruya, viternytsa, perelesnytsa perform substitution of children. This bartered kid does not grow, speak, bad eats, only lies. Therefore, to such children were used the magical act what helped to expose the exchanged child and to force of returning to the real one.

Keywords: egg, painted Easter egg, znosok, magic, ceremony, demonology, belief, world-view, divination, amulet, Transcarpathia.